

BERGSLUFT

www.elinwagner.se

MEDLEMSBLAD FÖR ELIN WÄGNER-SÄLLSKAPET

Ann-Margreth har ordet...

I Växjö har hösten försvunnit i ett ständigt regnande som vi nog ska vara tacksamma för då grundvattnet nästan har återställts.

Tiden går fort och det är nu dags för utskick av *Bergsluft*. Med den får ni också årets småskrift som tar upp tråden från årets Elin Wagner-dagar på S:t Sigfrids folkhögskola om Elin Wagners engagemang i kväkarrörelsen. Seminariet var så givande att styrelsen vill bjuda alla medlemmar på intressant läsning om Elin Wagners religiösa utveckling.

Seminariedeltagarnas rapport från Elin Wagner-dagarna finns för läsning på hemsidan! Där finns bl.a. referat av föreläsningar om Gandhi, som starkt påverkade Elin Wagner som pacifist, och om Barbro Alving, som blev hennes följeslagare i fredsarbetet i Ned med vapnen-kampanjen.

Av rapporten framgår att Årets Väckarklocka Heléne Lööw gjorde ett starkt intryck med sin mycket aktuella föreläsning "Kampen om kulturen".

Under året har sällskapet inlett ett samarbete med skolor i Växjö. Elin Wagner-skolans hela kollegium besökte Lilla Björka under hösten och vi ställde upp med föredrag och visning av huset med omgivning. Om elevbesöket från Växjö fria gymnasium kan ni läsa mer på sista sidan i *Bergsluft*.

Sällskapet var som vanligt med på bokmässan i Göteborg och på Kronobergs bokmessa i november medverkade vi med bokbord och försäljning.

Rättelse: Författaren till pjäsen om Elin Wagner, som Mary Lou Ward citerade ur vid förra årsmötet, är *Margareta Skantzé*. Red. ber om ursäkt!

Nästa år i maj firar vi Elin Wagner-dagen med årsmöte i Bergs bygdegård. Än är varken datum eller föredragshållare bestämd men glöm inte att "prenumerera" på Senaste nytt på hemsidan för aktuell information.

Ann-Margreth Willebrand, ordförande

Signe Höjer: *Mellan Två Världskrig*

Strax efter Elin Wagner-sällskapets hösthelg på S:t Sigfrids folkhögskola i september 2017 med temat *Elin och pacifismen* fick jag med posten från en kär väninna och studiekamrat boken *Mellan två världskrig* (1981) av Signe Höjer. Boken skildrar tiden 1926-35 då författarinnan med familj bodde först i Lund och senare i Malmö innan det blev flytt till nya arbetsuppgifter i Stockholm.

Signe och Axel Höjer

Signe Höjer (1896-1988) var född i Malmö och utbildad sjuksköterska och socionom. Under utbildning i London träffade hon bl.a. suffragetten Sylvia Pankhurst. Hon var socialt och politiskt aktiv och verksam som författare, 1936-46 ordförande i IKFF:s svenska sektion och ledamot av stadsfullmäktige i Stockholm 1938-46 och 1950-52. Maken *Axel Höjer* (1890-1974) var läkare och generaldirektör i Medicinalstyrelsen.

Jag fångades av författarinnans initierade skildringar av både det officiella och mera privata umgänget bland dåtidens tongivande akademiker,

författare och politiker framför allt i Malmö – Lund regionen. Det är många av tidens framträdande personer som passerar revy. Jag har särskilt intresserat mig för vilken roll Elin Wägner spelade i sällskaps- och föreningslivet. Tyngdpunkten ligger på engagemanget för fred och på kvinnans ställning i samhället i stort och inte minst i olika föreningar. Påfallande är i vilken omfattning människor reste både kortare och längre sträckor, både inom Sverige och utomlands, för att hålla eller lyssna på föredrag i olika föreningar och inte minst för att träffa likasinnade. Det var ett rikt utbud av föreningar och ett stort engagemang – inte minst på den kvinnliga sidan.

Ett kapitel ägnas åt *Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet (IKFF)* bildat 1915 i London – i kortversion *Fred och Frihet*. Viktigt för den organiserade fredsrörelsens tillkomst var bl.a. kväkarna, *The Friends*, som grundades av William Penn på 1600-talet. Signe Höjer nämner en i detta sammanhang viktig bok *William Penn – en bok om stat och samvete* av Emilia Fogelklou - Norlind, som själv var kväkare och även medlem i Fred och Frihet. Hon och Elin Wägner blev mycket goda vänner. Andra kvinnor av betydelse för den tidiga fredsrörelsen som nämns är Fredrika Bremer och Berta von Suttner.

Avsnittet om kväkarna kändes särskilt aktuellt med tanke på Elin Wägner-sällskapets höstseminarium 2017 om Elin Wagners engagemang för kväkarnas rörelse.

1916 kom Fred och Frihets tidskrift *Fred* ut med sitt första nummer. Elin Wägner var dess redaktör. Selma Lagerlöf medverkade med en novell och Elin Wägner skrev den avslutande artikeln *Självransakan*.

Signe Höjer blev ordförande först i Lund och sedan i Malmökretsen av Fred och Frihet. Bland de första som inbjöds att hålla föredrag omkring 1930 var "kand. Tage Erlander" och Elin Wägner, som talade om Nationernas Förbund. Elins brorsdotter Ria Wägner och Cilla Ingvar blev båda medlemmar i den ungdomsklubb som bildades senare.

Det var i samband med sina ganska täta besök i Lund, bl.a. hos kusinen Ester Lundberg f. Ekedahl, som Elin Wägner blev god vän med paret Höjer. Signe och Axel Höjer var under denna tid också ofta gäster på Lilla Björka.

Äreport framför Lilla Björka på 50-årsdagen

Självklart var Elin Wagners femtioårsdag i maj 1932 en viktig händelse som firades på Lilla Björka med många gäster. På fotot i Signe Höjers bok finns den stora äreport som restes till Elins ära vid grinden mot landsvägen.

Till Elins födelsedag gav vännerna ut en mångsidig publikation med namnet *Bergsluft*. Föreläsare vid Elin Wägner-sällskapets evenemang brukar få ett nummer i faksimil. Det är ju också namnet på sällskapets medlemsblad. Signe Höjer nämner att till den första *Bergsluft* skrev Karin Boye sin enda tillfällighetsdikt "Ja visst gör det ont när knoppar brister ...". Kanske den mest kända av Karins Boyes dikter.

I kapitlet *Rysslandsfarare* ges en mycket intressant och omfattande beskrivning av en resa till Ryssland som anordnades 1934 av Socialdemokratiska förbundets tidning *Morgonbris*. Elin Wägner och Flory Gate var några av de ca 30 deltagarna i resan. Många av de kända namnen på ledande ryssar, politiker och andra, samt händelser från tiden kring ryska revolutionen 1917 passerar revy. Ganska detaljerat skildras de personliga upplevelserna inte minst av det sovjetiska politiska systemet. På den ganska strapatsrika resan till Moskva genom Finland fick man bl.a. i Tammerfors se resultatet av den förödande förstörelsen som då nyligen ägt rum. På den fortsatta resan mot Leningrad fick man snabbt kasta sig ut i skogen med vita lakan för att gömma sig i snön och därmed undkomma bombningar från ryska plan. I Moskva var sällskapet med om firandet 1 maj – en alldeles särskild upplevelse.

Elin Wägner i Moskva på 1930-talet

Signe Höjer fångar upp och förmedlar Elin Wägners kommentarer till hur vardagslivet för ryssarna tar sig uttryck – hur de själva uppfattar sin situation och hur hon uppfattar och tolkar revolutionens förändring av det sovjetiska politiska systemet och inte minst hur vardagslivet ter sig för de enkla människorna. /*Margit Forsström*

Gränslöst knivskarp

Visst känns det knivskarpt att läsa av och om Eva Moberg i dessa dagar. Vi som trodde att vi kommit så långt och så fylls nätet av alla dessa utsagor om män som tafsar, utnyttjar och inte respekterar kvinnors rätt och integritet och därmed inte låter oss alla vara människor med lika rättigheter. Eva Mobergs analys av maktrelationerna mellan könen väckte tidigt häftig debatt.

Essän *Kvinnans villkorliga frigivning* (1961) känns fortfarande djärv och aktuell. Eller vad ska vi säga om tankar som: arbetet med barnen ska delas lika mellan man, kvinna och samhälle; i äktenskapet sköter var och en hälften av hemarbetet och försörjer sig själv; sex timmars arbetsdag för föräldrar. Det kunde nästan vara ett partiprogram idag.

Hon säger vidare att mannens könsroll är nyckel till en framtid i demokrati och utan krig. Empati kan utvecklas eller undertryckas. Men Eva Moberg är hoppfull: mannen är bättre än manssamhället och det är inte mannen vi ska frukta utan den patriarkale mannen! Ack, ja – det känns plågsamt aktuellt idag.

Förutom Eva Mobergs texter finns i boken bidrag från ett tjugotal medförfattare som i arbetet eller privat kommit i kontakt med henne. De belyser frågor som diskuterades, samarbetet med Eva Moberg och den häpnadsväckande bredd och oräddhet som Eva M visade när hon deltog i samhällsdebatten. Förutom jämställdhetsfrågor var hon engagerad i vitt skilda ämnen som t.ex. djurrätt, miljö, kärnkraft, forskning och fred. Som dramatiker satte hon också dessa frågor under debatt – oftast med glimten i ögat.

Boken är sammanställd av ett redaktionsråd där Cecilia Zadig ingår. Cecilia skriver om sina möten med Eva Moberg men hon berättar också om Evas stora dansintresse som hon delade med sin far Vilhelm. Det kändes så fint att läsa om det mitt i allt allvar.

Det är imponerande att ta del av hur konsekvent och omutligt hon arbetade med frågorna hon brann för och hur många som påverkats av henne. Någon säger i boken att Eva Moberg gjorde problemen synliga vilket är lätt att instämma i.

1994 deltog Eva Moberg i Elin Wägnersällskapets höstseminarium och talade med rubriken "Det förskingrade morsarvet". Där mottog hon en välförtjänt Årets Väckarklocka.

Kerstin Axén Krag

Hur kom antologin till?

Cecilia Zadig, vän och initiativtagare berättar:

Först fanns en förväntan och efter vårt sista samtal, som ägde rum ett par veckor före Eva Mobergs död, kände jag en tydlig uppmaning. Eva pekade själv ut det som hon såg som det värdefullaste i sin produktion och framhöll bl.a. sitt bidrag till Elin Wägner-antologin *Det första stegets moder* (2009) "Om det inte är för sent".

Gottfried Grafström, författare och sambo till Eva, Gabriel Romanus och Louise Lindfors har ingått i redaktionsgruppen. Som ordförande i Fredrika Bremer Förbundet instiftade Louise Eva Mobergpriset, som delades ut första gången vid Bokmässan 2017.

Jag var officiant vid Eva Mobergs begravning tillsammans med Owe Thörnqvist. Han framförde då ett ode som han skrev samma dag som Eva dog. Det återfinns också i antologin (Leopard förlag), som kan beställas från kansli@fredrikabremer.se för 100 kr + porto. / *Cecilia Zadig*

Bokmässan i Göteborg 2017

Årets bokmessa var sig inte riktigt lik. Tumultet och demonstrationerna utanför mässhallarna bidrog till ett minskat antal besökare. Speciellt under lördagen märktes det att färre hittade till årets evenemang. Boel Hackman talade passande nog på De Litterära Sällskapens Scen med rubriken "Ideologen Elin Wägner". Hon berättade bl.a. att Elin hade sina farhågor beträffande John Landquists tyskvänlighet.

I vår monter rådde däremot lugnet och vi hade många goda samtal med både yngre och äldre besökare. Anders och Kajsa Wejryd stannade till en stund och tyckte att vi var trägna som ställde upp år efter år. En man från Hovmantorp lovade oss två av Elin Wägner skrivna vykort från Berg, som han hade i sin ägo.

Som vanligt delade vi monter med Pär Lagerkvist-samfundet och de berörda där vill jag tacka för gott samarbete. Även stort tack till våra trogna göteborgsdamer, Mona, Ragnhild, Marianne och Gunilla. Väl mött nästa år!

Ann-Christin Gunnarsson

Arkivfynd

En regnig sommareftermiddag passade Monica Grügiel och Dagmar Brunow på att botanisera i Elin Wägner-samlingen på St. Sigfrids Folkhögskola. Här finns Wägners egen boksamling, småskrifter samt okatalogiserat material. I kommande nummer av *Bergsluft* berättar vi om några av fynden.

Fynd 1: Elin Wägners exemplar av den tyska exilförfattaren Vicki Baums roman *Hotell i Berlin* (1943), i svensk översättning 1945. Boken är en fristående fortsättning på romanen *Menschen im Hotel* som i sin tur filmatiserats som *Grand hotel* (1932) med Greta Garbo i huvudrollen. I sina böcker brukar Vicki Baum skildra självförsörjande kvinnor, sådana hittar vi också i Elin Wägners romaner. Baum kan mycket väl ha läst tidiga Elin Wägner-romaner i tysk översättning. /DB

Besök på Lilla Björka.

Den 19 oktober hade Lilla Björka ett ovanligt besök. Hannes Andersson, lärare från Växjö fria gymnasium, undrade om tredjeårsklassen fick göra ett studiebesök på Lilla Björka. De var 90 ungdomar från olika program, men alla hade läst *Norrtullsligan*.

ligan. Deras lärare tyckte det skulle vara bra om de fick lite bakgrund till författaren. Men 90 elever och deras lärare, hur skulle man klara av det? Jo, gruppen fick delas i två delar, hälften på förmiddagen, resten på eftermiddagen.

Det blev en rolig dag på Lilla Björka för oss som tog emot, Birgitta Hansson, Ann-Margreth Willebrand och jag, Eva Persson. Det var en strålande, solig höstdag, men kall, det hade varit frost på natten, och planerna på att börja i kyrkstallet fick läggas åt sidan. I stället lyckades vi klämma in ca 40 personer i vardagsrummet – det gick med skohorn. Unga män i 18-årsåldern är överväldigande stora när de trängs på liten yta. Men ungefär hälften var flickor och de tar inte lika stor plats.

När alla var samlade berättade vi om Elin Wägner och författarskapet och därefter visade vi huset och skivstugan. Ann-Margreth började med att tala om Elins liv i Helsingborg och Stockholm och om hennes resor i Europa i en orolig tid, och hur detta speglas i hennes författarskap. Jag berättade om hennes liv i Berg och på Lilla Björka och Birgitta avslutade med att tala om *Norrtullsligan* och den tid den skrevs i.

Hur gick det då? Mycket bra! Artiga trevliga ungdomar, flera med invandrarbakgrund, som var riktigt intresserade. En del vågade sig på att fråga, några om författarskapet men mest om praktiska saker: hur knypplar man, hade hon på sig de där halmtofflorna, hur ringde man i telefonen? Birgitta hade skaffat massor med frukt som vi bjöd på och det var inte så dumt. Kvar när de åkt fanns en ledsen banan och några äpplen.

Tack "Växjö fria" för att ni ville komma, det var ett nöje att ha er på besök. / *Eva Persson*

Till slut – några lästips från red.

Yvonne Hirdman: *lent kändes regnets fall mot min hand medan barnen brann i Berlin.*

Per Wirtén: *Är vi framme snart?*

Elsie Johansson: *Riktiga Elsie*

Fatima Bremmer: *Ett jävla solsken*

Välkommen med bidrag till nästa *Bergsluft* före den 1 mars 2018.

Elin Wägner-sällskapet, www.elinwagner.se

Årsavgift: 150 kr / Bg 645-0126

Bergslufts red:

Marianne Enge Swartz (mes)

Tel: 073 557 0118, menge.swartz@gmail.com

Ann-Margreth Willebrand (AMW)

Tel: 072 727 7440, amwillebrand@hotmail.com